

NEVROEKTODERMAL MIYA O'SMALARIGA CHALINGAN BEMORLARDA
EPILEPTIK SINDROMNI JARROHLIK VA ANTIKONVULSANT TERAPIYA
SAMARADORLIGI

Akramova Zarina Axtamovna

Samarqand Davlat tibbiyot universiteti

Ko'p tarmoqli klinikasi Bolalar Nevrologiyasi bo'limi boshlig'i.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18796686>

Annotatsiya. Perinatal markaziy nerv tizimi (MNT) shikastlanishlari va nevroektodermal miya o'smalari bo'lgan bemorlarda epileptik sindrom klinik jihatdan keng tarqalgan patologiyalar bo'lib, ularning nevrologik defitsitlari va kognitiv buzilishlarini chuqur o'rganishni talab qiladi. Ushbu tadqiqotda perinatal MNT shikastlanishlari oqibatlarida endolyumbal ozon va piratsetam insufflyatsiyasi (EOPI) usuli hamda nevroektodermal o'smalar bilan birga kechuvchi epileptik sindromda jarrohlik va antikonvulsant terapiyaning samaradorligi baholandi.

2013–2022 yillarda jami 352 bemor (perinatal MNT shikastlanishi: 176; intratsebral o'smalar: 176) klinik va neyro-radiologik kuzatuvlar asosida tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari davolashdan oldingi nevrologik defitsit va epileptik faollikning kamayishini, kognitiv va klinik funksiyalarning yaxshilanishini ko'rsatdi. Ushbu yondashuv minimal invaziv davolashning samaradorligini va individual farmakoterapiya rejasining ahamiyatini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: Perinatal shikastlanish, gipoksik-ensefalopatiya, nevroektodermal o'smalar, epileptik sindrom, endolyumbal ozon, piratsetam, jarrohlik, valproat, karbamazepin, EEG, MRT, neyroreabilitatsiya, kognitiv funksiyalar.

Tadqiqot dolzarbligi. Perinatal davrda markaziy nerv tizimining (MNT) shikastlanishi bolalarda harakat buzilishlari, spastiklik va koordinatsiya yetishmovchiligi, aqliy rivojlanishdan orqada qolish, nutq patologiyasi va epileptik sindromlar rivojlanishiga olib keladi [1]. Ushbu patologiyalar uzoq muddatli reabilitatsiyani talab qiladi, bemorlarning ijtimoiy moslashuviga salbiy ta'sir ko'rsatadi va oilaning psixologik hamda iqtisodiy holatiga ham sezilarli yuk tushiradi [2].

Perinatal gipoksik-ishemiya va tug'ruq travmasi natijasida yuzaga keladigan MNT shikastlanishlari nevrologik defitsit va kognitiv funksiyalarni susaytirishi bilan xarakterlanadi [3]. Shu bilan birga, ularning klinik ko'rinishlari individual farqlanishi, ya'ni turli darajadagi piramidal buzilishlar, nutq va aqliy rivojlanishdan orqada qolish hamda epileptik xurujlar bilan namoyon bo'lishi mumkin [4].

Nevroektodermal miya o'smalari bilan kechuvchi epileptik sindrom esa diagnostika va davolash strategiyasini individualizatsiyalashni talab qiluvchi keng tarqalgan klinik hodisa hisoblanadi [5]. EEG orqali aniqlangan fokal va diffuz o'zgarishlar, turli tutqanoqlar turlari jarrohlik va farmakoterapiya rejasini ishlab chiqishda muhim ma'lumot beradi [6].

Jarrohlikdan oldin valproat va karbamazepin guruhidagi antikonvulsantlarni buyurish epileptik faollikni kamaytirish va paroksizmal xurujlarni nazorat qilish imkonini beradi, bu esa bemorning klinik holatini yaxshilashga yordam beradi [7].

Shuningdek, minimal invaziv yondashuvlar, masalan endolyumbal ozon va piratsetam insufflyatsiyasi, perinatal MNT shikastlanishlarida neyropastiklikni rag'batlantirish va metabolik disbalansni bartaraf etishda yuqori samaradorlikka ega bo'lishi mumkin [8].

Bemorlarning individual klinik xususiyatlarini hisobga olgan holda terapiya strategiyasini ishlab chiqish uzoq muddatli reabilitatsiya va hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi [9]. Shu sababli patogenetik asoslangan yondashuvlar, minimal invaziv davolash usullari va individualizatsiyalangan farmakoterapiya zamonaviy nevrologiya va pediatrik nevrologiya sohasining dolzarb masalalari hisoblanadi [10].

Ko'p hollarda konservativ va standart davolash usullari epileptik faollik va nevrologik defitsitni yetarlicha kamaytirmaydi, shuning uchun innovatsion metodlarni joriy etish klinik samaradorlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega [11]. Shu nuqtai nazardan, endolyumbal ozon va piratsetam insufflyatsiyasi, shuningdek, jarrohlik bilan birga valproat va karbamazepin terapiyasining kombinatsiyalangan qo'llanilishi, ilmiy va amaliy jihatdan katta qiziqish uyg'otadi [12].

Tadqiqot maqsadi. Perinatal markaziy nerv tizimi shikastlanishlari va nevroektodermal miya o'smalari bilan birga kechuvchi epileptik sindromda minimal invaziv davolash usullari (endolyumbal ozon va piratsetam insufflyatsiyasi) hamda jarrohlik bilan birgalikda valproat va karbamazepin terapiyasining klinik, neyro-radiologik va epileptik faollikka ta'sirini baholash.

Tadqiqot usullari. Tadqiqot retrospektiv va observatsion usulda 2013–2022 yillarda olib borildi. Umumiy 352 nafar bemor tahlil qilindi: 176 nafar perinatal markaziy nerv tizimi (MNT) shikastlanishi bilan, va 176 nafar intratsebral nevroektodermal miya o'smalari bilan jarrohlik amaliyoti o'tkazilgan bemorlar.

Perinatal MNT shikastlanishi bilan bemorlar:

2017–2022 yillarda kuzatilgan 176 nafar bemor tahlil qilindi. Yosh bo'yicha taqsimlanishi: 1 yoshgacha - 1 (0,6%), 1–5 yosh - 37 (21,9%), 6-10 yosh - 48 (28,4%), 11-18 yosh - 60 (35,5%), 18 yoshdan katta - 23 (13,6%). Bemorlarning davolash protokoli endolyumbal ozon va piratsetam insufflyatsiyasini bir yoki ikki marotaba qo'llashdan iborat bo'ldi. Klinik baholash uchun nevrologik ko'riklar va kognitiv funksiyalarni o'lchashga mo'ljallangan MoCA testi ishlatildi.

Shuningdek, bemorlarning neyro-radiologik holatini baholash uchun kompyuter tomografiya (KT), magnit-rezonans tomografiya (MRT), MRT-traktografiya va MRT-spektroskopiya tekshiruvlari amalga oshirildi. Ushbu usullar orqali nerv tolalarining struktural va funksional o'zgarishlari, miyelinlanish darajasi va metabolik jarayonlar tahlil qilindi.

Nevroektodermal miya o'smalari bilan bemorlar:

2013-2022 yillarda jarrohlik amaliyoti o'tkazilgan 176 nafar bemor kuzatildi (54,5% ayol, 45,4% erkak). Bemorlarning EEG tekshiruvlari orqali fokal va diffuz epileptik o'zgarishlar aniqlanib, tutqanoqlar JSST (1981) tasnifiga muvofiq tahlil qilindi. Epileptik sindromning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, jarrohlikdan oldin bemorlarga valproat va karbamazepin guruhiga mansub antikonvulsantlar buyurildi. Jarrohlik va antikonvulsant terapiyaning kombinatsiyalangan qo'llanilishi epileptik faollik va klinik holatni nazorat qilishda samaradorligi kuzatildi.

Shu tarzda, tadqiqot ikki guruh bemorlar bo'yicha klinik, neyro-radiologik va elektro-fiziologik kuzatuvlarni birlashtirib olib borildi. Tadqiqot metodikasi minimal invaziv davolash, jarrohlik va farmakoterapiya samaradorligini baholashga qaratilgan bo'lib, individual yondashuvni ishlab chiqish imkonini berdi.

Natijalar. Perinatal MNT shikastlanishi bilan bemorlar:

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, davolashdan oldingi bosqichda 176 bemordan 92 (54,4%) da turli darajadagi piramidal buzilishlar, 76 (45%) da nutq buzilishlari, 109 (64,5%) da aqliy rivojlanishdan orqada qolish, 43 (25,4%) da epileptik tutqanoqlar aniqlangan. Klinik kuzatuv davomida endolyumbal ozon va piratsetam insufflyatsiyasi natijasida bemorlarning nevrologik defitsiti sezilarli darajada kamaygan.

Neyro-radiologik tekshiruvlar, jumladan MRT-traktografiya va MRT-spektroskopiya natijalarida nerv tolalarining miyelinlanishi yaxshilanganligi va metabolik disbalansning barqarorlashgani aniqlandi. Ayniqsa, MRT-traktografiyada fraksion anizotropiya ko'rsatkichining oshishi, nerv tolalarining struktur integriteti va uzatilish tezligining yaxshilanishini ko'rsatdi.

MRT-spektroskopiya esa ijobiy metabolitlar miqdori ortgan, anaerob metabolitlar (laktat va alanin) darajasi kamayganligi qayd etildi. Klinik jihatdan esa piramidal va nutq buzilishlari kamayib, kognitiv funksiyalar va umumiy psixomotor rivojlanish yaxshilangan.

Nevroektodermal miya o'smalari bilan bemorlar:

Jarrohlikdan oldin 176 bemordan 78 (44,3%) da epileptik sindrom aniqlangan. Tutqanoqlar turlari quyidagicha taqsimlangan: sodda qisman tutqanoqlar - 54 (30,7%), murakkab tutqanoqlar - 12 (6,8%), ikkilamchi generalizatsiyalangan - 4 (2,3%), generalizatsiyalangan - 18 (10,2%). EEG tekshiruvlari shuni ko'rsatdiki, fokal o'zgarishlar ko'pchilik hollarda motor tutqanoqlar va generalizatsiyalangan tutqanoqlar bilan bog'liq edi.

Jarrohlik va valproat/karbamazepin guruhidagi antikonvulsant terapiya kombinatsiyasi epileptik faollikni sezilarli darajada kamaytirgan. Klinik kuzatuv davomida tutqanoqlar chastotasi pasaygan, bemorlarning nevrologik holati va kognitiv funksiyalari yaxshilangan, shuningdek hayot sifati sezilarli darajada oshgan. Ushbu natijalar kombinatsiyalangan yondashuvning, ya'ni jarrohlik bilan birga individual farmakoterapiya qo'llanilishining yuqori samaradorligini tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, natijalar ko'rsatdiki, perinatal MNT shikastlanishlari bilan kechuvchi neyrodefitsitlar va nevroektodermal o'smali bemorlar epileptik sindromini davolashda minimal invaziv davolash va individualizatsiyalangan antikonvulsant terapiya birgalikda qo'llanilganda eng samarali natijaga erishiladi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, endolyumbal ozon va piratsetam insufflyatsiyasi perinatal markaziy nerv tizimi shikastlanishlari oqibatlarida nevrologik defitsitni kamaytirish va kognitiv funksiyalarni yaxshilashda samarali minimal invaziv davolash usuli sifatida namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, nevroektodermal miya o'smalariga chalingan bemorlarda epileptik sindrom keng tarqalganligi (44,3%) aniqlangan, shuning uchun individualizatsiyalangan jarrohlik amaliyoti va valproat hamda karbamazepin terapiyasi bemorlarning klinik holatini optimallashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tutqanoqlar turlari va EEGdagi o'zgarishlar individual davolash strategiyasini ishlab chiqishda asosiy omil bo'lib, jarrohlik bilan birga minimal invaziv davolash va farmakoterapiya kombinatsiyasi bemorlarning epileptik faolligini nazorat qilish, nevrologik defitsitni kamaytirish va hayot sifatini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi. Shu bilan, tadqiqot klinik va neyro-radiologik jihatdan samarali yondashuvlarni aniqlashga hamda pediatrik va neyroxirurgik amaliyotda individualizatsiyalangan reabilitatsiya protokollarini ishlab chiqishga ilmiy asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Akramov S., Buronov J., Turayev B. Clinical forms, course and treatment methods of maniacal-depressive psychosis disease //Modern Science and Research. – 2025. – T. 4. – №. 1. – C. 176-185.
2. Buriboyevna A. D. et al. Hemorrhagic stroke-symptoms and treatment //Western European Journal of Medicine and Medical Science. – 2024. – T. 2. – №. 7. – C. 35-38.
3. Erdanovna R. F. Et al. Dorivor osimliklarning yurak glikozidlari sifatida tasiri va qollanilishi //Ijodkor o'qituvchi. – 2025. – T. 4. – №. 46. – C. 71-73.
4. Hamdullo o'g'li J. H., Temirpulotovich T. B. Features of the Clinical Course of Post-Traumatic Epilepsy, Psychiatric and Neurosurgical Approaches //International Journal of Cognitive Neuroscience and Psychology. – 2024. – T. 2. – №. 2. – C. 8-14.
5. Hamidullayevna X. D., Temirpulotovich T. B. Features of psycho-emotional changes in women during pregnancy //Journal of Science in Medicine and Life. – 2024. – T. 2. – №. 3. – C. 71-77.
6. Hamidullayevna X. D., Temirpulotovich T. B. Features of psycho-emotional changes in women during pregnancy //Journal of Science in Medicine and Life. – 2024. – T. 2. – №. 3. – C. 71-77.
7. Hamidullayevna X. D., Temirpulotovich T. B. Personality and interpersonal relationships of primary school students with hyperactivity disorder of minimal brain dysfunction and attention deficit //International Journal of Cognitive Neuroscience and Psychology. – 2024. – T. 2. – №. 3. – C. 22-27.
8. Holdorovna I. M., Temirpulotovich T. B. Analysis of the psychopathological and neurophysiological profile of children left without parental care //Journal of Science in Medicine and Life. – 2024. – T. 2. – №. 3. – C. 63-70.
9. Holdorovna I. M., Temirpulotovich T. B. Psychopathological features of long-term endogenous depressions //International Journal of Cognitive Neuroscience and Psychology. – 2024. – T. 2. – №. 3. – C. 15-21.
10. Jalilova S. H., Kibriyev K., Turayev B. Contemporary accounts of schizophrenia //Modern Science and Research. – 2025. – T. 4. – №. 1.
11. Kholmurodova D. Et al. Study of the process of obtaining fuel briquettes from production waste //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – T. 508. – C. 07008.
12. Mamadiyarova H., Yusupova S., Raxmanova F. About study of the process of producing defoliant based on sodium chlorate and aminoguanidine phosphate. – 2021.